

Крим і європейська безпека: зв'язок, вплив, перспективи

Резюме Розглядаються зв'язок і вплив проблеми деокупації Криму на перспективи стійкості європейської безпеки.

Ключові слова: європейська безпека; Крим; деокупація.

Постановка проблеми. Крим став одним із театрів стратегічної конкуренції між Росією і Заходом. Це також центральна частина простору безпеки, що охоплює Південний Кавказ, східне Середземномор'я, Близький Схід і Західні Балкани – важливий транзитний вузол між Європою та Азією. Деокупація Криму є основною стратегічною метою України в протидії російській агресії, ключовою ланкою стійкості системи європейської безпеки. Зважаючи на те, що Росія є ядерною державою із значно переважаючим воєнним потенціалом, забезпечення стійкості європейської безпеки в умовах тимчасової окупації Криму потребує послідовних системних кроків і значних ресурсів. У статті розглядаються зв'язок, взаємний вплив та перспективи європейської безпеки в контексті деокупації Криму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Однією з всеохоплюючих і доступних історій Криму є монографія [1], яка вміщує найбільш повний та об'єктивний опис Кримських війн у період між першою та другою анексіями півострова Росією. Автор досліджує зв'язок і взаємозалежність цих війн з іншими історичними подіями, як на території сучасного Європейського Союзу, так і інших регіонах. У монографії “Конфлікт: еволюція ведення війни від 1945 р. до України” [2] колишні командувач коаліційними силами в Іраку і Афганістані і директор ЦРУ досліджують сімдесятирічну історію воєнних конфліктів, викладають важливі уроки та висновки. Спираючись на різні точки зору та сфери знань, автори показують, як часто критичні помилки повторювалися, і виклик полягає в тому, щоб швидко адаптуватися до різних нових систем зброї, теорій і стратегій. Монографія включає системний аналіз катастрофічного вторгнення Путіна в Україну, як ще один приклад трагічних результатів, коли лідери відмовляються вчитися історію, і оцінювати характер майбутньої війни. Воєнно-стратегічний і воєнно-технічний аналіз війн

XXI століття, включно з війною Росії проти України розглядається в монографії [3]. Аналітичні матеріали дослідної корпорації RAND “Українська криза та Європейська безпека: висновки для США і збройних сил США” [4], “Уроки з російських операцій в Криму та на сході України” [5] та “Уникнення тривалої війни. Політика США та траєкторія російсько-українського конфлікту” [6] розглядають операції Росії в Криму та модель російського військового мислення, яка поєднує традиційні інструменти з несподіваністю, обманом та стратегічною невизначеністю. Автори обґрунтовують можливість відкритих воєнних дій Росії проти східноєвропейських членів НАТО та пропонують США допомогти європейським членам НАТО розгорнути потужні сили і засоби стримування і оборони у Східній Європі, сухопутним військам і військово-повітряним силам США переглянути стратегію та концепції, які звели до мінімуму військові зобов'язання США у європейському регіоні після закінчення холодної війни. У дослідженні “Європейська безпека після загарбницької війни Росії в Україні” [6] обґрунтовується висновок, що після окупації Росією українських територій система європейської безпеки стала нестійкою. Пропонується декілька сценаріїв розбудови європейської стійкості та робиться висновок, що перспективна архітектура європейської безпеки не буде стійкою без України та завершення російсько-української війни. Розглядаються нові сфери ведення війни, питання тотальної оборони і стійкості як стратегій, які мають бути включені в оборонне планування. У дослідженні “Крим: наступна гаряча точка Європи?” [7] досліджується зв'язок вторгнення Росії в Грузію у 2008 р. і окупація Криму у 2014 р. та вплив цих подій на європейську безпеку, розглядаються три вірогідні сценарії подальшого розвитку подій. У статті “Росія і європейська безпека” [8] автор дає оцінку перспективі стабільного миру в Європі. Завершення холодної війни не

привело до завершення протистояння, однак запобіганню конфліктів сприяє низка факторів: європейський баланс сил, модифікована біполярність, ядерна зброя, енергетична і технологічна взаємозалежність, розвиток супутникової розвідки. Кризова поведінка Заходу і Росії після холодної війни також включає елементи стриманості і взаємного спілкування. Автор обґрунтовує, що незважаючи на спад у російсько-західних відносинах, вірогідність стабільного і тривалого миру у Європі існує.

У статті [9], Головнокомандувач Збройних Сил України назвав Крим “ключовим фактором” у війні Росії проти України, але, за його словами, хоча повернення півострова послабить Росію, це не обов’язково припинить війну. Росія може продовжити бойові дії з материка.

Разом з тим, розглянуті дослідження і публікації не розглядають впливу окупації Криму на європейську безпеку.

Метою статті є визначення зв’язків та впливу деокупації Криму на перспективи розвитку системи європейської безпеки.

Виклад основного матеріалу. Крим є кінцевою стратегічною метою перемоги України у війні з Росією: війна закінчиться в Криму, там же, де вона почалася з приходом московських “зелених чоловічків” у 2014 році [9]. Разом з тим, західні воєнні аналітики, посиляючись на оцінки наявних спроможностей ЗС України, висловлюють сумніви щодо реалізації цієї стратегічної мети [10]. Окремі з них вважають, що наступ ЗС України на півострів приведе до російської ядерної ескалації, враховуючи його важливість у міфотворчості президента Путіна [11]. Однак немає “нових територій Росії” чи “анексованих територій” і немає жодних шансів, що Росія зможе зберегти контроль над ними. Є тільки територія України, включаючи Крим [12]. Географічне розташування Криму визначає його значення як вирішального терену війни. Україна не зможе відновити свою економіку на довоєнному рівні, поки Росія окупує Крим, українські порти на Чорному та Азовському морях будуть заблоковані або піддаватися ударам. Для України це неприйнятно.

Крим входив до складу Кримського ханства з 1441 року і був уперше анексований російською імперією за часів Катерини Великої в 1783 році. Для анексії Катерина використовувала елементи гібридної війни: “проникнення ворожих... і підіривних підрозділів” [13]. Вона виправдовувала

анексію тим, що “Москва має захистити тих, хто там живе”. Ця стратегія була прийнята наступниками Катерини, включно і Путіним, щоб спробувати виправдати агресію і порушення міжнародного права.

У відомому дослідженні учасника тих подій, прусського полководця військового теоретика Карла фон Клаузевіца “Про війну” [14] аналізуються воєнні кампанії Росії проти турків і татар у Криму. Основним висновком з цього аналізу є підтвердження того, що завоювання певної ділянки території не дає змоги агресору домінувати над країною, що обороняється [15]. Однак більш доречними є спостереження Клаузевіца щодо реалізації Росією операцій в Криму: “політичній меті Росії бракувало ясності, коливаючись між завоюванням Криму та простим ослабленням його шляхом спустошення його території. Росія спочатку була надто впевнена в успіху, її логістика була погано організована, армія понесла дуже великі втрати в обмін на незначні територіальні здобутки” [16].

На початку ХХ століття північ півострова населяли українські селяни, а південь – переважно кримські татари. Уряд Української народної республіки (УНР), виходячи з етнографічних уявлень, вважав Крим українським. У Брест-Литовському договорі [17] півострів не згадувався, але український уряд вирішив звільнити окупований більшовиками Крим. Для цього 10.04.1918 було сформовано Кримську тактичну групу Армії УНР на чолі з полковником Болбочаном. 18 квітня тактична група зайняла Мелітополь, через три дні Новоолексіївку і вийшла до замінованого Чонгарського мосту. Взяти Крим здавалося неможливим. Усі підступи були укріплені, по всій лінії були окопи і артилерія. Але в ніч на 22 квітня загін добровольців на моторизованих візках перетнув замінований міст, знешкодив охорону і розмінував міст. Слідом за передовим загonom на двох бронепоездах рушила українська піхота, яка прорвала та захопила лінію оборони противника. Стрімкий наступ деморалізував червону армію. Увечері українці були в Джанкої, через дві доби у Сімферополі, а через три – у Бахчисараї. Південна частина півострова була окупована німецькими військами, які вимагали від УНР вивести війська. УНР наказала Болбочану покинути півострів. Криза кайзерівського режиму, викликана поразкою в Першій світовій війні та соціальною напруженістю, порушенням

економічного життя та революцією листопада 1918 р. у Німецькій імперії з наступним встановленням в німецьких державах режиму парламентської демократії Веймарської республіки призвели до того, що наприкінці 1918 р. німецькі війська покинули Крим та Україну.

Тим не менш, операція Армії УНР в Криму залишається тріумфом українських Сил спеціальних операцій, який надихає сучасних визволителів півострова.

Радянська влада депортувала весь кримськотатарський народ до Середньої Азії та Північної Росії в 1944 році. Півострів залишався під прямим контролем Москви до 1954 року, коли уряд СРСР передав Крим до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки. Юридично передача була виконана абсолютно юридично чисто, але серед росіян “півострів завжди вважався землею, яку віддали Україні без підтримки чи схвалення суспільства” [18].

У 1991 році Крим у складі України вступив у нову еру. Татарам та їхнім нащадкам дозволили повернутися до Криму. Зараз вони складають приблизно десять відсотків населення Криму.

Суміжний із союзниками по НАТО Болгарією, Румунією і Туреччиною, державами-партнерами Грузією і Україною, а також агресивною Росією, Крим залишається життєво важливим для безпеки і стабільності як Південно-Східної Європи, так і за всього європейського континенту. Крим є визначальною територією для Чорноморського театру воєнних дій (ТВД), який також включає Вірменію, Азербайджан і Молдову. Хоча окремі держави ТВД є членами НАТО і Європейського Союзу, всі вони тією чи іншою мірою опинилися в центрі протистояння між Росією і євроатлантичним Заходом. З кінця холодної війни на ТВД відбулося більше десяти воєн: придністровський конфлікт у Молдові, грузино-абхазька війна, громадянська війна в Грузії, російсько-грузинська війна, дві чеченські війни, російсько-українська війна у 2014 та 2022 роках, а також перша, друга та третя війни Азербайджану проти Вірменії за Нагірний Карабах. Це більше, ніж на будь-якому іншому ТВД у світі.

Ще до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, нарощування російських воєнних спроможностей і політичного впливу на ТВД і навколо нього становило значну загрозу регіональній безпеці, в тому числі для НАТО. Москва визнала ТВД “новою морською сферою впливу”, розпочала модернізацію

Чорноморського флоту (ЧФ) та висунула низку претензій сусіднім країнам.

Російська збройна агресія проти України розпочалась 20 лютого 2014 року, її наслідком стала окупація українського Криму та:

злам системи світового порядку та європейської безпеки;

більше 70 000 тис. переселенців з Криму;

понад 5 000 порушень прав людини, більшість з яких – щодо кримських татар;

порушення майнових і немайнових прав людини;

втрата Україною доступу до надр на шельфі, покладу газу і інших корисних копалин.

Орієнтовні втрати України від тимчасової окупації Криму становлять більше 118 млрд доларів і ця сума має постійну тенденцію до зростання у зв’язку з триваючою окупацією.

За станом на початок 2022 року російське угруповання в Криму налічувало 32 000 військових, які були розміщені на 232 воєнних об’єктах. Також була розміщена російська ядерна зброя. У ці дні додатково до цих сил у Криму завершено формування 18-ї загальновійськової армії. ЧФ став одним із ключових стратегічних активів Росії, а сам Крим символом імперської ідентичності Росії.

З Криму було розпочато повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Російські військово-морські сили спробували блокувати доступ до північно-західної частини Чорного моря, Азовського моря, українських портів. Російські сухопутні війська намагалися взяти під контроль усе узбережжя України. Українські міста зазнали ракетних атак з південного напрямку, включаючи територію Криму (рис. 1).

Агресія Росії та блокада українських портів порушили половину експорту України, що призвело до різкого зростання цін на продовольство та енергоносії у Європі та загрози голоду в країнах Африки.

Вирішальною частиною воєнної стратегії України щодо деокупації є витіснення Росії з Криму та решти окупованих частин узбережжя. Від початку повномасштабного вторгнення ЧФ Росії зі штабом у Севастополі був критично важливим компонентом воєнних планів РФ. Російські військові кораблі, що діяли із бази в Севастополі, здійснили блокаду берегової лінії України та здійснювали пуски крилатих ракет по українським містам та інфраструктурі.

За останні місяці ЗС України здобули серію вражаючих перемог у Криму, включаючи ракетні удари по мосту в Керченській протоці та численні атаки на кораблі ЧФ, що серйозно вплинуло на здатність росіян діяти на півострові і в західній частині ТВД (рис. 2).

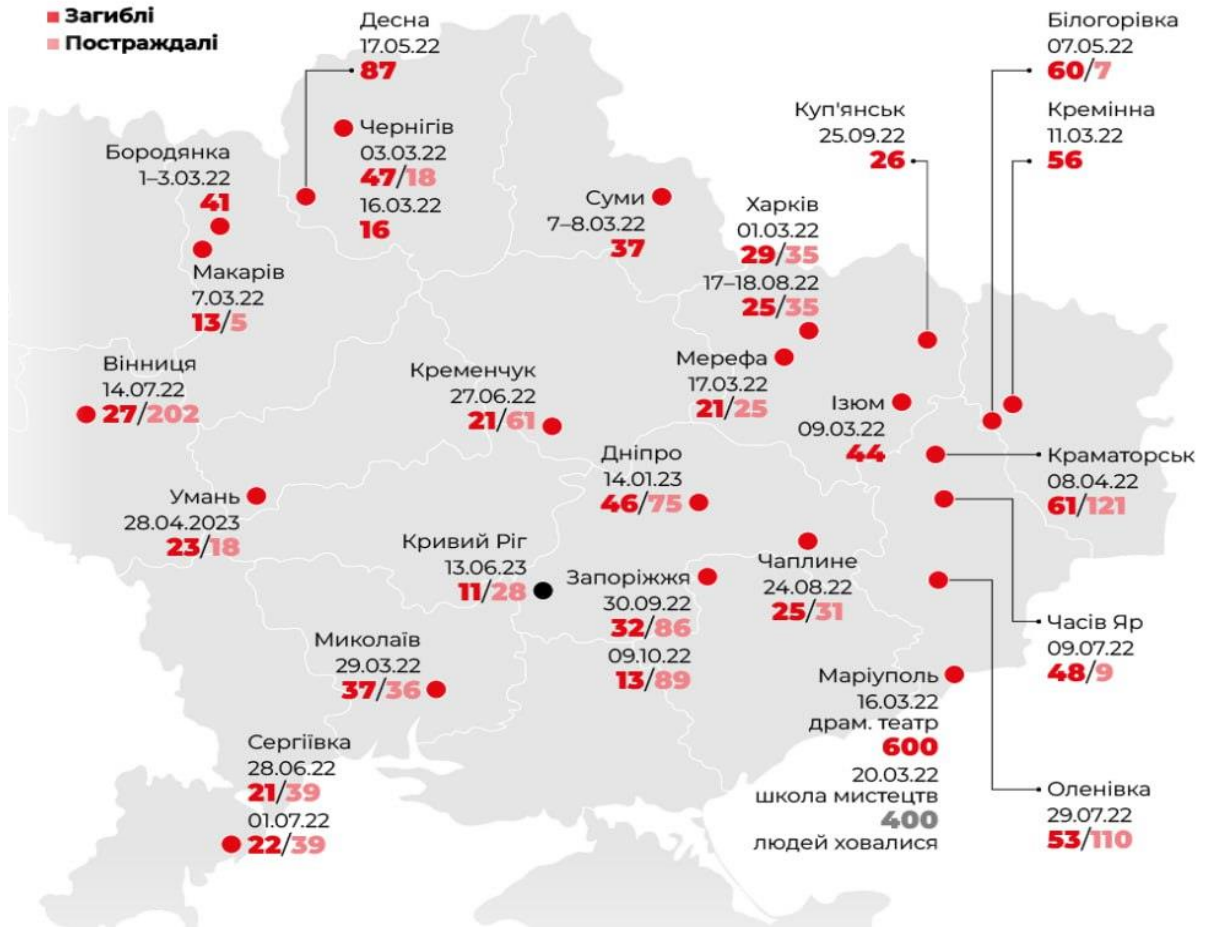

Рис. 1. Міста України, по яким були здійсненні удари РФ

Знищені

Пошкоджені

Рис. 2. Кораблі ЧФ РФ, які були виведені зі строю ударами ЗС України

У вересні було завдано серію ракетних ударів по російським військовим об'єктам у Криму. Деякі з цих ударів були завдані з використанням крилатих ракет Storm Shadow, наданих Великобританією та Францією (рис. 3). ЗС України посилили свої удари по російських логістичних, ремонтних та інфраструктурних центрах на півострові з

наміром знизити здатність Росії підтримувати ЧФ. Раніше вересня було проведено дві атаки на російський флот з використанням нового типу морського безпілотника. Ці удари були завдані після того, як протягом попередніх тижнів ЗС України регулярно руйнували систему ППО Криму.

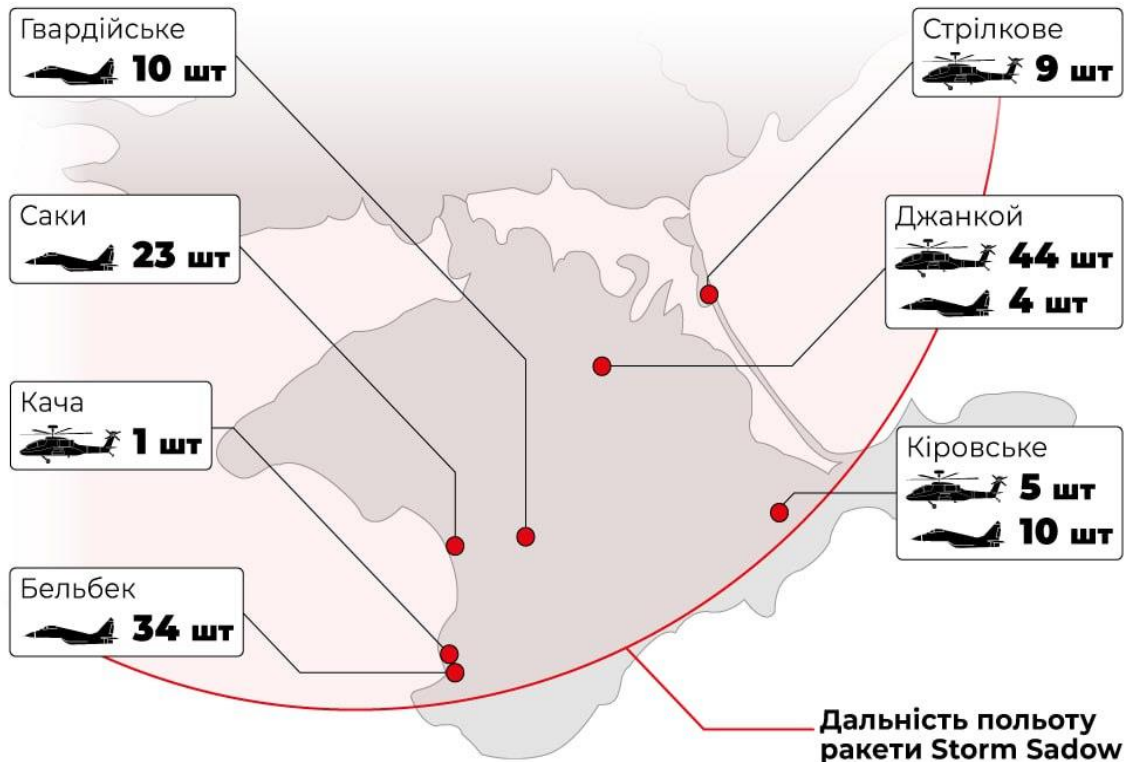

Рис. 3. Цілі на території Криму в зоні враження Storm Shadow

Ці успіхи є великим проривом для України. Удари по Криму майже унеможливили продовження вільного функціонування російського ЧФ у західній частині Чорного моря. Російський флот перемістив військові кораблі далі на схід, до військово-морської бази в Новоросійську. Наслідком цього є вичавлення російського флоту в східну частину Чорного моря. Це крок до деокупації півострова, зробивши його непридатним для проведення операцій. Це поєднання виснаження та водотоннажності призвело до зменшення спроможностей російського флоту патрулювати води поблизу українських портів, частково зменшивши тиск на міжнародні судноплавні шляхи в Чорному морі. Це може дати змогу Києву досягти ще однієї мети цих операцій: відкрити три глибоководні порти Одеси для міжнародних торговельних перевезень, зерна та інших товарів.

У серпні було створено альтернативний гуманітарний морський коридор, який

проходить вздовж узбережжя України і країн – членів НАТО Болгарії та Румунії. Російські погрози заборонити судноплавство були блефом і прогноз, що вони не стрілятимуть по кораблям під міжнародними прапорами, виправдався.

Дії України дали змогу повернути стратегічно розташовані нафтогазові бурові установки, захоплені росіянами на початку війни, які вони використовували для морського радіолокаційного спостереження. Той факт, що Україна має лише обмежений арсенал високоточних ракет великої дальності, означає, що треба бути дуже винахідливими з їх розгортанням, у тому числі ліквідувавши якомога більшу частину протиповітряної оборони Росії перед їх запуском.

Україна досягла успіху в розробленні й виробництві нового покоління морських безпілотників, здатних пробивати оборону російського флоту. Російські системи корабельної оборони виявилися неспроможними забезпечити захист від

морських безпілотних літальних апаратів, включаючи українську серію частково занурених ударних безпілотних літальних апаратів Sea Baby. Ці відносно недорогі та швидко сконструйовані безпілотні літальні апарати, що становлять незначну частку вартості передового російського лінкора, десантного корабля чи підводного човна, зарекомендували себе як радикальне нововведення в бойових діях на морі.

До кінця літа ЗС України довели свої спроможності потопити або вивести з ладу серйозні російські військово-морські засоби, зробити подальше використання Севастополя нежиттєздатним для Чорноморського флоту. Росія перевела більшу частину своїх активів, включаючи кораблі та підводні човни, здатні нести крилаті ракети, із Севастополя у східну частину Чорного моря. Ці успіхи призвели до серйозного обмеження діапазону мобільності Росії в Чорному морі.

Однак Росія зберігає здатність завдавати ударів по цілях на суші та перешкоджати судноплавству на морі, російські стратегічні амбіції в Чорному морі та навколо нього залишаються незмінними. Так, у наступні 5-7 місяців слід очікувати:

використання інфраструктури Криму для запуску ударних і розвідувальних БПЛА;

застосування БПЛА типу “Shahed” з покращеними тактико-технічними характеристиками;

ракетні удари по регіонах України з території Криму з комплексів “Іскандер”, ракет “Калібр”, берегових ракетних комплексів “Бастіон”, “Бал”;

корабельно-катерний склад та авіаційне угруповання на території Криму буде більшою мірою застосовуватись для завдань у східній частині Чорного моря;

ймовірне створення мінно-небезпечних зон на маршрутах “Зернового коридору”;

збільшення поставок озброєння, насамперед ракетного, з третіх країн (Іран, КНДР тощо);

створення штучних перешкод цивільному судноплавству.

Поки Україна бореться за своє виживання, Молдова, Грузія, Румунія, Болгарія і Туреччина стурбовані російською агресією. Тим не менш, зберігаються розбіжності в поглядах на конфлікт і відносини з РФ. Туреччина залишається відданою співпраці з Росією, незважаючи на стратегічну конкуренцію в багатьох регіонах, а Болгарія, Грузія, Румунія та Молдова стикаються зі значним негативним впливом

Росії на свою економіку, засоби масової інформації та політичну систему. Регіональні партнери НАТО вразливі перед російською збройною агресією і залишаються непевними щодо спроможностей НАТО забезпечити їхню безпеку. Багато хто також страждає від внутрішніх слабостей, які обмежують співпрацю зі Сполученими Штатами, НАТО і Європейським Союзом.

Ефективна європейська стратегія щодо Криму має включати:

розширення присутності Великобританії і Франції в регіоні шляхом розгортання сил, продажу зброї, інвестицій та інших військово-політичних зобов'язань;

зміцнення східного фронту НАТО, одночасно посилюючи гнучку співпрацю між союзниками і партнерами;

рівновага з найпотужнішим союзником регіону, Туреччиною;

надання пріоритету демократичній стійкості вразливих держав ТВД;

підтримка та забезпечення проєктів зі зміцнення регіональних зв'язків в обхід Росії.

Висновок.

Фрагментарність Чорноморського ТВД і його розташування на краю зони відповідальності НАТО визначає його особливу складність і важливість для європейської безпеки.

У довгостроковій перспективі тривала конфронтація на ТВД потребує від Північноатлантичного Альянсу надання пріоритету стримуванню російської агресії з одночасним збільшенням підтримки держав-партнерів і заохоченням до співпраці між союзниками і партнерами на ТВД.

У короткостроковій перспективі необхідно зосередитися на розширенні безпекової допомоги Україні з метою деокупації Криму. Забезпечення безпечного і стабільного Криму принесе значну користь Україні, Європі в цілому, а також державам, розташованим далі на схід, які залежать від Чорного моря як логістичного шляху на Захід. Попри ризики, з якими стикаються чорноморські країни з боку агресивної Росії, їх політична і воєнна обережність відображає їхні власні занепокоєння, насамперед щодо того, наскільки вони можуть розраховувати на захист НАТО під час кризи.

Деокупація Криму стосується не лише майбутнього України, це стосується всієї Європи. Росія вимагає поділу європейського континенту на сфери впливу, чого європейці намагалися уникнути останні три десятиліття. Європі та її населенню загрожують нові виклики та загрози, потенційно пов'язані з

великою кількістю жертв та інших втрат. Україна надає можливість та час Європі відреагувати на цю кризу і не загинути в полум'ї нової світової війни.

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз різних стратегій деокупації Криму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Figes O. The Crimean War. New York : Metropolitan Books, 2010, 576 p.
2. Petraeus D., Roberts A. Conflict: The Evolution of Warfare from 1945 to Ukraine. NY : HarperCollins Publishers LLC, publication date 17 October 2023. 544 p.
3. Remote Warfare: New Cultures of Violence / Edited by Rebecca A. Adelman and David Kieran. Minneapolis, MN : University of Minnesota Press, 2020. 346 p.
4. Larrabee S. F., Wilson P. A., Gordon J. The Ukrainian Crisis and European Security. Implications for the United States and U.S. Army. Washington : RAND Corporation, 2015. 66 p.
5. Kofman M., Migacheva K., Nichiporuk B., Radin A., Tkacheva O., Oberholtzer J. Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine : Research Reports. Washington, RAND Corporation, 2017. 128 p.
6. Charap S., Priebe M. Avoiding a Long War. U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict. Expert Insight. Washington, RAND Corporation, 2023. 32 p.
7. Залужний В., Забродський М. Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: український погляд // Укрінформ. 07.09.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html> (дата звернення: 02.10.2023).
8. Shelest H. European security after Russia's war of aggression in Ukraine. Commentary, Ukrainian PRISM Foreign Policy Problem, Macdonald-Laurier Institute. Ottawa, July 2022. 11 p.
9. Kuzio T. The Crimea: Europe's Next Flashpoint? Washington, The Jamestown Foundation, November 2010. 38 p.
10. Cottey A. The West, Russia and European security: Still the long peace? // The British Journal of Politics and International Relations. 2022. Vol. 24(2) 207. 223 p.
11. Все почалося з Криму, і закінчиться ним – необхідно звільнити півострів від окупації : виступ Президента України на відкритті другого саміту Кримської платформи 23 серпня 2022 року URL: <https://www.president.gov.ua/ru/news/z-krimu-vse-pochalosya-nim-i-zavershshysya-potribno-zvilniti-77237> (дата звернення: 02.10.2023).
12. Schneider M. B. Russian Nuclear Threats, Doctrine and Growing Capabilities. Real Cleardefense, July 28, 2022. URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2022/07/28/russian_nuclear_threats_doctrine_and_growing_capabilities_844910.html (дата звернення: 03.10.2023).
13. Війна триватиме, поки не звільнять Крим. П'ять прогнозів для Криму у 2023 р. // Радіо Свобода, 05 квітня 2023 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-krum-podolyak-prohnoz/32349163.html> (дата звернення: 03.10.2023).
14. Voyger M. Putin, the Re-Maker of History: Revise and Avenge. February 22, 2022. URL: <https://cepa.org/article/putin-the-re-maker-of-history-revise-and-avenge/> (дата звернення: 02.10.2023).
15. Clausewitz, Carl. On War. Princeton, Princeton University Press, 1976 (розділ “Ключ до країни”).
16. Burns A. S. Clausewitz's Analysis Resonates to this Day, The National Interest, 1 March 2023.
17. Клименко А., Гучакова Т. Мілітаризація Криму як загроза Європі. Аналітичні матеріали. Київ : Міністерство інформаційної політики України, 2018. 17 с.
18. Galeotti M. O. Armies of Russia's War in Ukraine. NY : Osprey Publishing, 2019, 64 p.
19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року “Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя” : введ. в дію Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 117/2021”.
- 20 The War in Ukraine: Rallying Point for the Left or New Neocon Adventure?. URL: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/eastern-europe/ukraine/war-ukraine-rallying-point-left-or-new-neocon-adventure> 30 JUNE 2023 (дата звернення: 04.10.2023).

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.10.2023

Crimea and European security: connection, influence, prospects

Annotation

Crimea has become one of the theatres of strategic competition between Russia and the West. The de-occupation of Crimea is Ukraine's main strategic goal in countering Russian aggression and a key element of the stability of the European security system. Given that Russia is a nuclear power with significantly superior military capabilities, ensuring the sustainability of European security in the context of the temporary occupation of Crimea requires consistent systemic steps and significant

resources. The article examines the relationship, mutual influence and prospects of European security in the context of the de-occupation of Crimea.

The fragmented nature of the Black Sea theatre of operations and its location on the edge of NATO's area of responsibility make it particularly complex and important for European security.

In the long term, the prolonged confrontation in the theatre requires the Alliance to prioritise deterring Russian aggression while increasing support to partner countries and encouraging cooperation between Allies and partners in the theatre.

In the short term, the focus should be on expanding security assistance to Ukraine with a view to de-occupying Crimea. Ensuring a secure and stable Crimea would be of significant benefit to Ukraine, Europe as a whole, and states further east that depend on the Black Sea as a logistical route to the West. Despite the risks faced by the Black Sea states from an aggressive Russia, their political and military caution reflects their own concerns, especially about the extent to which they can count on NATO's protection in a crisis.

The de-occupation of Crimea is not just about the future of Ukraine, it is about the future of Europe. Russia is demanding the division of the European continent into spheres of influence, something Europeans have been trying to avoid for the past three decades. Europe and its people face new challenges and threats, potentially involving a large number of casualties and other losses. Ukraine provides an opportunity and time for Europe to respond to this crisis and avoid perishing in the flames of a new world war.

Keywords: European security; Crimea; de-occupation.